

KASTAMONU MASALLARINDA İNANÇ VE ÂDETLER

Araş. Gör. Sagıp ATLI

Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZET

Halk biliminin önemli bir parçasını oluşturan inanç ve âdetler, kültürel hayatımızı yansıtmakla birlikte toplumların farklı zamanlarda benimsedikleri inanç sistemlerinden izler taşıması bakımından da önemlidir. Toplumsal yapının oluşmasında etkin bir rol üstlenen âdet ve inançlar, insanların davranışlarının şekillenmesinde önemli bir yaptırım gücüne sahiptir. İnsan hayatının her safhasında (doğum, evlilik, ölüm, vb.) etkisini devam ettiren ve buna bağlı olarak da sözlü kültüre de yansıyan âdet ve inançlar, anlatmaya dayalı türlerden olan masalarda da karşımıza çıkmaktadır. Bu yazımızda, “Kastamonu Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin)” adlı çalışmada yer alan 75 adet masal metnindeki inanç ve âdetler tespit edildikten sonra beş ana başlık altında tasnif edilerek ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Âdet, inanç, masal, Kastamonu

BELIEF AND TRADITIONS IN KASTAMONU FOLKTALES

ABSTRACT

Belief and traditions which are the remarkable components of the folklore reflect the cultural life and at the same time carry the traces of the belief systems of the various times of societies, and those aspects make them more and more important. Traditions and beliefs that take an active part in the constitution of the social structure have a significant power of enforcement in the embodiment of human behaviours. Folktales which have also highly oral narration characteristics contain traditions and beliefs which have influence in every phase of human life (birth, marriage, death, etc.) and therefore have reflections on the oral culture. In this paper, 75 Folktales which takes place in the study named as “Kastamonu Folktales (Research-Examining-Text)” will be handled by finding the traditions and customs and then classifying them under five main titles.

Keywords: Tradition, belief, folktale, Kastamonu

Giriş:

Tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yaparak Anadolu'nun önemli kültür merkezlerinden birisi hâline gelen Kastamonu; kültür ve sanat zenginliği bakımından sahip olduğu değerlerini koruyup zenginleştirerek geçmişten günümüze kadar ulaştırmıştır. Kültürel alanda yetiştirdiği büyük şahsiyetlerle adından çokça söz ettiren ve yetiştirdiği birçok din büyüğü ile

evliyâ şehri olarak bilinen Kastamonu'da halk arasında bu kişiler hakkında birçok menkâbe, efsane, inanç anısı (memorat¹) anlatılmaktadır (Atlı: 2010,1).

Çağın getirilerine bağlı olarak toplumsal ve kültürel alanda yaşanan değişiklikler sonucunda millî, manevî ve kültürel değerlerinden yoksun bir toplum ortaya çıkması, insanlar arasında iletişim sorununa sebep olduğu için birbirinden kopuk nesillerin yetişmesine zemin hazırlamıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen sözlü kültürün canlı bir şekilde yaşatılmaya çalışıldığı nadir bölgelerden birisi olan Kastamonu'da inanç ve âdetler, toplumun hemen hemen her alanında karşımıza çıkmaktadır.

Bir milletin dil, edebiyat, sanat, fen ve sosyal teşkilat gibi elde etmiş olduğu çeşitli müesseseler kadar o milletin hayat felsefesi, inançları, ananeleri gibi ruhunun akislerini bulabileceğimiz tutum ve davranışlar, o milletin kültürünü meydana getirdiğine göre "halk inançları ve âdetleri" de kültürün kaynağına inmede önemli unsurlar içermekte ve bu unsurlar kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Uslu: 2004, 91).

Her toplum, özellikle yeni bir dinî benimsediği dönemlerde, eski dinlerinin getirisi olan âdet ve inançlarından tamamen kurtulamamış, bazılarını benimsedikleri yeni dinin gereklerine göre değiştirerek uygulamaya devam etmiştir. Buna bağlı olarak da İslâmiyet öncesi Türk inanç sistemine ait ya da o dönemden izler taşıyan âdet ve inançlar, İslâmiyet inancına uygun olmasa da geçerliliğini devam ettirmiştir. Eski inanç sisteminin ve kültürünün getirisi olan bu âdet ve inançlar, yaşanan çağın şartlarına da uyum sağlayarak yeni şekil ve uygulamalarla devam ettirilmektedir.

Kültürel alandaki değişmelere paralel olarak âdet ve inançların uygulama alanlarında da değişiklikler meydana gelmiş ve teknolojik gelişmelerin getirisi olan radyo, televizyon, sinema gibi kitle iletişim araçlarında, değişen âdet ve inançlar yer almaya başlamıştır.

Âdet ve inançlar, insan hayatının geçiş dönemlerini oluşturan doğum, evlilik ve ölüm safhalarında daha fazla görülmektedir. Çünkü bu dönemlerde gelenek, görenek ve âdetlere bağlı olarak birçok uygulama, tören ve pratik yapılmakta ve böylece insanlar yaptıklarının daha fazla makbul olacağına inanmaktadır. Çalışmamızda geçiş dönemlerinin hepsine ait ayrıntılı olarak âdet ve inançlar tespit edilememiştir.

Masal, efsane, destan gibi türlerde çok çeşitli âdet ve inançlar bulunmakta ve bunlar zamana bağlı olarak hem sözlü hem de yazılı kaynaklar vasıtasıyla günümüze kadar ulaşmıştır. Bu süreç içerisinde bir kısmı tamamen unutulmuş, bir kısmı değişikliğe uğramış, bazıları da olduğu gibi günümüze

¹ Memorat ve halk inançları hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Özkul Çobanoğlu, *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*, Akçağ Yay., Ankara 2003, s.12.; Gürol Pehlivan, "Dinî Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar", *Millî Folklor*, S.83, 2009, s.88-96.

kadar gelmiştir. Zamana bağlı olarak oluşan bu âdet ve inançların zamanımıza kadar ulaşmasını sağlayan türlerden bir tanesi de masallardır.

“Masalların kaynağı olarak belirli bir coğrafya, belirli bir kültür ya da din temel olarak gösterilememekle birlikte bu ürünlerin tek tek ele alındığı takdirde yaşatıldığı kültüre göre şekil aldığı görülmektedir. Bu sebeple masallar, içinden çıktığı toplumun örf ve âdetlerini, inanç biçimlerini, yaşama bakışını, beklentilerini” (Çıplak: 2008, 41) yansıttığı için bütün kültür tabakalarından izler taşımaktadır.

Âdet ve inançlar, aynı kökten geldiği tahmin edilen masalların birbirlerinden ayırt edilmesinde de önemli bir unsurdur. Çünkü masalın anlatıldığı bölgede yer alan âdet, inanç, gelenek ve görenekler zamanla masalın bir parçası hâline gelerek onu oraya özgü kılmaktadır. Böylece anlatılan masalın hangi bölgeye ait olduğu daha kolay tespit edilebilmektedir.

Bu yazı, “Kastamonu Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin)”² adlı çalışma esas alınarak ortaya konulmuştur. Adı geçen çalışmadaki 75 âdet masal metni;

1. Doğum ve Çocukla İlgili Âdet ve İnançlar
2. Düğün ve Evlenmeyle İlgili Âdet ve İnançlar
3. Ölümle İlgili Âdet ve İnançlar
4. Büyü, Sihir ve Kaderle İlgili Âdet ve İnançlar
5. Diğer Âdet ve İnançlar

başlıkları altında ele alınıp değerlendirilecektir. Bu başlıklar altında masal metinlerinden konuyla ilgili olan örnekler tespit edilip verildikten sonra parantez içerisinde de hangi masal metninden alındığı da belirtilmiştir.

1. Doğum ve Çocukla İlgili Âdet ve İnançlar

a. Çocuğa Ad Verme

Kültürümüzde ad verme sıradan bir olay olmadığı için çocuğa isim verilirken bazı hususlar göz önünde bulundurulmaktadır. “Ad, hiçbir zaman gelişi güzel seçilmez. Çocuğun doğduğu gün, zaman, ay ve mevsim; doğum yapılan yer; doğduğu sıradaki olaylar, kimi kişilere karşı duyulan hayranlık, şükran ve minnet duyguları; gelenekler; ailenin varsıllığı, yoksulluğu; daha önce kardeşlerinin yaşayıp yaşamadıkları; moda; kültür değişimleri, vb. etmenler adın seçilmesinde birinci derecede rol oynamaktadır” (Örnek: 1995, 149). Bu etmenlerin dışında bitki ve hayvan adları da çocuklara ad olarak verilmektedir. Dede Korkut’un Dirse Han’ın oğluna Boğaç adını vermesi buna örnek oluşturmaktadır (Gönen: 2005, 109). Günümüzde ise Kastamonu’da çocuğa ad şu hususlara bağlı olarak verilmektedir; vefat eden ya da yaşayan aile büyüklerinin adları; çocuk bir türbeye adanmışsa Satılmış, Satıye; erken ve düşük doğuran bir annenin çocuğuna Yaşar, Yaşare; çocuk sayısı fazla ise

² Sagıp Atlı, Kastamonu Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2011.

Yeter; Arabî aylar, kandil ve bayram günleri dikkate alınarak Safer, Recep, Ramazan, Şaban, Kadir, Bayram gibi isimlerin yanında ünlü ve başarılı kişilerin adlarının da konulduğu sıkça görülür (Abdulkadiroğlu: 1997, 162-163). Kastamonu masallarında ise ad verme iki şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Padişah, hastalıklı doğan kızını dağ başına bırakır. Kız, dağda gezerken hasta bir kurdun derede yıkanıp iyileştiğini görünce kendisi de suya girerek iyileşir. Dağda yaşamaya başlayan kızı bir süre sonra avcılar bulup avcı başına götürürler. Kız büyüyünce avcı başının oğluyla evlenir ve doğan çocuklarının isimlerini- geçirdiği hayatın sıkıntılarına işaret olarak- sırayla “Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım” koyar. (30)

Eşinden uzakta yaşayan ve senede bir gün evine gelen hocanın çocuğu olur. Kadın, çocuğunun adını koymasına için eşine haber gönderir. Hoca, ilk iki çocuğunun kendisinden olduğunu bildiği için onların adını “Mehmet” koyar. Bir sene sonra üçüncü çocuğunun olduğunu duyan hoca, bu çocuğun kendisinden olmadığını bildiği için onun adını da “Hariç Mehmet” koyar ve mirasından onu men eder. (62)

b. Yeni Doğan Çocuğun Özelliklerine Bağlı Olarak Oluşan İnançlar

Padişahın yeni doğan çocuğunun başında beyaz saç olduğunu gören halk, yeni doğan çocuğun başında beyaz saç olması uğursuzluk sayıldığından dolayı çocuğu saraydan attırır. (31)

c. Büyük Oğlannın Her İşe İlk Olarak, Küçüğün Son Olarak Koşulması

Her sene padişahın bahçesindeki nar ağacının meyvelerini bir dev yemektir. Bu devi, ilk önce padişahın büyük oğlanları öldürmeye çalışırlar. Fakat bunu başaramayınca sonraki sene küçük oğlan, devi yaralamayı başarır ve onu takip ederek yaşadığı kuyuda öldürür. (23, 24)

2. Düğün ve Evlenmeyle İlgili Âdet ve İnançlar

a. Dünür Gitme-Kız İsteme

Evlenmenin görücülükten sonraki aşaması, beğenilen kızın istenmesini oluşturan dünür gitmedir. Bu da aile büyüklerinin ve kız tarafını tanıyan hatırı sayılır kişilerin öncülüğünde damat adayının da katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Daha önceden de haberi olan kız tarafı, bu evliliğe olumlu baktıkları zaman önce “aramızda biraz konuşalım” gibi ifadelerle durumun olumlu olduğunu belli ederler. Karşı tarafın teklifine olumlu bakmadıkları zaman da- bu genellikle masalarda karşımıza çıkar- onları yıldırma için yerine getirilmesi zor şartlar öne sürerler. Daha önceleri görücü usulüne bağlı olarak gerçekleşen kız isteme âdetinin genellikle merkezi bölgelerde kalkarak erkek ve kızın tanışıp anlaştıktan sonra kız istenmesi gerçekleştirilmektedir. Bu da görücü usulünün kalktığı yerlerdeki düğünlerde ailelerin artık evlilik işlerinde daha arka planda kaldığını ve sadece evlilik aşamasındaki gerekleri yerine getirmekle görevli olduklarını göstermektedir.

Fakat görücü usulüne bağlı olarak gerçekleşen kız isteme âdetinin genellikle köylerde hâlâ devam ettiği de görülmektedir:

Keloğlan, padişahın kızını istemesi için annesini saraya gönderir. Saraya giden kadın, hizmetçiler tarafından karşılanıp padişahın yanına götürülür. (20)

Padişahın kızıyla evlenmek isteyen oğlan, babasıyla birlikte padişahın kızını istemeye gider. (40)

b. Kızla Evlenebilmek İçin Belirli Şartların Yerine Getirilmesi

Evlilik aşamasında kız tarafı, evliliğin gerçekleşebilmesi için erkek tarafından bazı şartları yerine getirmelerini istemektedir. Genellikle yerine getirilmesi istenen şartlar çok ağır ise erkek tarafını evlilikten vazgeçirmek için -bu çoğunlukla masallarda üç şart olarak karşımıza çıkmaktadır-, eğer şartlar normal ise bu da geleneği yerine getirmek için yapılan bir uygulamadır. Günümüzdeki düğünlerde ise gelinin ailesi kızlarının daha rahat edebilmesi ve evlilikte onun güvencesi olduğu düşüncesi ile çeyiz eşyasını ve özellikle altını fazla istemektedir:

Padişah, kızını isteyen çocuktan, kızıyla evlenebilmesi için üç şartı yerine getirmesini ister. Çocuk, şartları elindeki sihirli özellikleri olan çapçapanın yardımıyla kısa sürede yerine getirince padişah bu durumdan şüphelenir. Padişah, çapçapanı elde etmek için türlü oyunlar oynar fakat sonunda Keloğlan'a yaptıklarının cezası olarak Kafdağı'nın arkasına ebediyen kalmak üzere atılır. (20)

Padişah, kızına talip olan oğlandan dünyada olmayan zanaatı öğrenip kendisine göstermesini ister. Oğlan, babasıyla bu zanaatı Of Koca'dan öğrenerek padişaha gösterir. Padişah da söz verdiği gibi kızını oğlanla evlendirir. (40)

c. Düğünde Davul Çaldırma

Düğünde davul çaldırma âdeti Kastamonu ve çevresinde özellikle köylerde hâlâ devam ettirilen bir gelenektir. Özellikle Kastamonu'nun yöresel düğünlerinde davul ve zurna çaldırıp "Köçek"³ adı verilen erkek dansçıların oynatılması sürdürülen önemli geleneklerden bir tanesidir:

İki üç karış uzunluğundaki cüceler, düğünlerini yapmak için davullarıyla birlikte bir değirmene giderler. Değirmende sabaha kadar davul çalıp düğünlerini yaparlar ve sabah olmadan da değirmeni terk ederler. (51)

d. Düğünde Yarış Yapma

Düğün günü damadın da katıldığı bir yarış düzenlenmesi eski dönemlerden kalma bir âdettir. Masallardaki örneklerden de anlaşılacağı gibi bu âdet damat için çok büyük risk de taşımaktadır. Eğer damat bu yarışta galip gelemez ise sevdiği kızla evlenememe gibi bir sonuçla karşılaşabilmektedir.

³ "Köçek" hakkında geniş bilgi için bakınız: Ufuk Nasman, "Köçekler", Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu (21-23 Mayıs 2000) Bildirileri, Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Yayınları, Kastamonu 2001, s. 369-377.

İncelediğimiz masallarda iki yerde geçmekle birlikte günümüzde uygulama dışı kalan bir âdettir:

Memleketine gelen delikanlı, sevdiği kızın, abisiyle evlenmek üzere olduğunu öğrenince düğündeki cirit yarışına katılmak için atına binip düğün yerine gider ve cirit oyununa katılır. Fakat kimse oğlanı tanıyamaz. Oğlan, cirit oynarken padişahın oğlunu (abisini) yaralar. Bu durumu gören herkes padişahın oğlu yaralandı diye başına toplanırlar. Olanlar padişaha anlatılınca oğlan da babasının yanına gidip başından geçen olayları anlatır ve cirit oyununu kazandığı için de sevdiği kızla evlenir. (23)

Sevdiği kızın başkasıyla evleneceğini duyan delikanlı, elindeki sihirli kılları birbirine sürter ve ortaya çıkan Arap'a iyi bir at getirtir. Bu atla düğüne giden delikanlı, düğün yerindeki at yarışında herkesi yenerek sevdiği kızla evlenmeye hak kazanır. (24)

e. Ok Atma

Evlenecekleri kızları seçmek için erkekler tarafından uygulanan bir âdettir. Evlenme çağına gelen erkekler bir yerleşim yerinin üzerine herhangi bir yerden oklarını atarlar ve oklarının düştüğü evdeki kızla evlendirilirler. Bu durumda erkeklerin kızı beğenmeme gibi bir seçenekleri olmadığı için kaderlerine razı olup nasiplerine çıkan kızla evlenmek zorundadırlar. İncelediğimiz metinlerden anlaşıldığı üzere masallarda da fazla yaygın olmayan bu âdet günümüzde ise tamamen uygulama dışı kalmıştır:

Padişah, üç oğluna, bir tepenin üstünden ok attıracağını ve bu okların düştüğü evdeki kızlarla da onları evlendireceğine dair söz verir. İlk iki oğlanın oku aynı evin üzerine düşer ve o evdeki kızlarla evlenirler. Fakat küçük oğlanın oku, bir kurbağanın kuyruğuna düşünce oğlan da, nasibim bu diyerek kurbağa ile evlenmeye razı olur. (26)

f. Nişan Atma

Nişan atma, daha çok kızlar tarafında uygulanan bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Kızlar kendilerine ait bir eşyayı beğendikleri erkeklerin görebilecekleri bir yere- genellikle üzerlerine- atarak onlara bir işaret verirler. Seçen taraf her zaman üstün konumda olduğu için bu âdetin uygulandığı durumda erkek tarafı daha alt kesimi temsil etmektedir. Masallarda bu âdete daha çok padişah kızları tarafından başvurulduğu tespit edilmiştir. Kastamonu'da bu âdet günümüzde uygulanmamakta ve sadece masallarda karşımıza çıkmaktadır:

Evlenme yaşları geçen padişahın üç kızı, evlenme isteklerini babalarının sofrasına koydukları üç tabak karpuzla anlatırlar. Bu durumu eşinin vasıtasıyla anlayan padişah, tellal çağırılarak kızlarıyla evlenmek isteyenlerin sarayın önünden geçmesini ister. Kızlar, daha sonra sarayın önünden geçenlerden beğendiklerine kendi nişanlarını atarak evlenecekleri kişiyi seçerler. (27)

Padişahın büyük kızının sarayın balkonundan attığı nişanı, vezirin oğluna isabet edince padişah, kızını vezirin oğluyla evlendirir. (27)

Padişahın küçük kızı evlenmek için sarayın önünde duran bir köpeğe, benim nasibim bu, diyerek nişanını atınca padişah, kızını saraydan kovar. (27)

Padişahın ortanca kızının sarayın balkonundan attığı nişanı, şeyhülislamın oğluna isabet edince kız, onunla evlendirilir. (27)

g. Nasip Bağlama

Nasip bağlama, aynı zamanda doğacak ya da yeni doğmuş bir erkekle bir kız çocuğunun büyüdüklerinde birbirleriyle evlenmelerini sağlamak için yapılan bir âdettir. Yakın zamana kadar bazı bölgelerde devam eden beşik kertmesi geleneğinin değişik bir çeşidi olduğunu söylemek doğru olacaktır. Günümüzde nasip bağlama âdeti, uygulanmamakta ve sadece masalarda görülmektedir:

Sultan Süleyman, yeni doğan zengin bir padişahın kızıyla fakir bir kadının oğlunun kaderini birleştirdiğini söyleyince Zümrüdüanka, bunun gerçekleşmeyeceğine dair sultanla iddiaya girer. Daha sonra kızı kaçırarak senelerce bir dağda büyütür. Fakat sonunda erkekle kızın evlenmesine mâni olamaz. (31)

h. Evlilik İsteğini Bir İşaretle Belli Etme

Bu âdet, ilk bakışta “nişan atma” geleneğiyle benzerlik gösterse de ondan farklı bir âdettir. Çünkü bu âdette evlenme çağına gelen gençler, evlenme isteklerini kendi ailelerine belirli işaretlerle anlatmaya çalışmaktadırlar ki, bu işaretlerin bazıları geleneği bilmeyen kişiler tarafından hemen anlaşılacak kadar basit değildir. Bu gelenek Anadolu’nun çeşitli yerlerinde farklı uygulamalarla devam etmektedir:

“Çankırı’da evlenmek isteyen delikanlı annesinin ayakkabısını nal çivisiyle eşiğe çakarak; Sinop’ta erkekler babalarının ayakkabılarını ters çevirip iki ayakkabıyı birbirine sürterek; kızlar yemek yemeyerek, kimseyle konuşmayı somurtarak; Adana’da pilava kaşık dikerek, yastığa sarılarak, kızlar babalarının ayakkabılarına çivi çakarak” (Karakaş: 2005, 52) evlenme isteklerini belli ederler. Kastamonu masallarında daha farklı bir uygulama tespit edilmiştir. Fakat bu uygulama günümüzde Kastamonu’da devam etmemektedir:

Padişah ve eşi devlet işlerinin yoğunluğundan dolayı kızlarını evlendirmeyi unuturlar. Kızlar, bu durumu anne ve babalarının sofrasına getirdikleri üç tabak karpuzla anlatmaya çalışırlar. İlk tabaktaki karpuz yenmeyecek hâle gelmek üzeredir ki, bu büyük kızı temsil eder. İkinci tabaktaki karpuz da orta hâlli bir tadı vardır ki, bu da ortanca kızı temsil eder. Üçüncü tabaktaki karpuzda tam yenilecek hâldedir ki, bu da en küçük kızı temsil eder. Padişah, kızlarının bu planının farkına varamaz ama eşi bu durumu anlayınca kızlarını sırayla evlendirir. (27)

i. Kırk Gün Kırk Gece Düğün Yapma

Türk kültüründe yaygın bir kullanım alanı olan “Kırk” sayısı, toplumun duygu ve düşüncelerini, hayallerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini, dünya görüşlerini, ideallerini yansıtan mitoloji, efsane, destan, halk hikâyesi ve halk şiiri gibi halk edebiyatı türlerinde çok sık kullanılan formülistik bir sayıdır

(Güvenç: 2009, 95). “Kırk” sayısı, tıpkı “üç” ve “yedi” sayıları gibi, “kırk harami”, “kırk katır, kırk satır”, “kırk cariye”, “kırk kapı”, “kırk gün, kırk gece” gibi ifadelerle masallarda da sık sık karşımıza çıkmaktadır (Atlı: 2011, 163). Kırk gün kırk gece düğün yapmak çok masraflı olduğu için insanların büyük bölümünün ekonomik şartlarının buna elvermediği ve de bu âdetin genellikle masallarda yer aldığından günümüzde bu âdete Kastamonu’da rastlanılmamaktadır:

Oğlan, elindeki incirleri padişahın kızına yedirdikten sonra parmağını kızın boynuzlarına vurarak düşürür ve kızı boynuzlarından kurtarır. Oğlanla kız, köşke gelip nikâh yaptırdıktan sonra kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (19)

Delikanlı, sevdiği kızın üvey annesini, daha önceden yaptığı kötülöklere rağmen affedip cezalandırmaktan vazgeçer. Kızı alıp babasının yanına götürür. Kırk gün, kırk gece düğün yaparak evlenirler. (21)

Padişahın oğlunun kendi eski sevdiği ile evlenmek üzere olduğunu öğrenen genç, düğündeki cirit oyununu kazanarak eski sevdiğine kavuşur ve kırk gün, kırk gece düğün yaparak evlenir. (23)

Padişahın oğlunun kendi eski nişanlısıyla evlenmek üzere olduğunu öğrenen oğlan, düğündeki at yarışını kazanıp damat adayını yenince eski nişanlısına kavuşur. Daha sonra nikâh kıyıp kırk gün, kırk gece düğün yapar. (24)

Padişah, hasta olduğu için terk ettiği kızının Kürt Beyi’nin gelini olduğunu av esnasında öğrenince kızını ve onu bu zamandır esirgemiş olan bu aileyi alıp saraya götürür. Padişah, sarayda kızına kırk gün, kırk gece düğün yapar. (30)

Padişah, kızıyla evlenmek isteyen kişiden bilinmeyen bir zanaatı öğrenmesini ister. Padişahın istediği bu zanaatı Keloğlan öğrenir ve huzuruna çıkararak öğrendiği zanaatı padişaha gösterir. Padişah, zanaatı beğenir ve kızını Keloğlan’a verir. Kırk gün, kırk gece düğün yaparak kızla Keloğlan’ı evlendirir. (40)

İngiltere kralını yenerek onun mallarını alıp padişahın huzuruna getiren delikanlının bu hareketi padişahın hoşuna gider ve kırk gün, kırk gece süren düğün yaparak kızını delikanlıyla evlendirir. (43)

Büyük bir cesaret göstererek padişahın kızını istemeyi başaran oğlanın bu cesur davranışı padişahı etkiler ve padişah, kızını oğlanla kırk gün, kırk gece süren bir düğünle evlendirir. (47)

Hint padişahı, kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtan Keloğlan’ı beğenir ve kırk gün kırk gece düğün yaparak kızını Keloğlan’la evlendirir. (63)

Keloğlan, ağanın kızını eşkıyaların elinden kurtarıncı ağa, verdiği sözü tutup kızını Keloğlan’la evlendirir ve kırk gün kırk gece düğün yapar. (68)

3. Ölümle İlgili Âdet ve İnançlar

Ölüm, doğum ve evlenmeden sonraki insan hayatının geçiş dönemlerinden sonuncusudur. Yani ölüm, her insanın yaşayacağı ortak bir özelliktir. Her toplumda ve her dönemde doğum ve evlenme ile ilgili olduğu

gibi ölümle ilgili (vasiyet etme- helalleşme, ölümü düşündüren etkenler, ölüm sırasında yapılan işlemler, yıkama ve kefenleme, ölünün defnedilmesi, ölenin ardından belirli günlerde yapılanlar, vb.) de birçok âdet, inanç ortaya çıkmıştır. Bu âdet ve inançların ortaya çıkmasında toplumun benimsemiş olduğu dinin belirleyici bir etkisi de vardır. Kastamonu masallarında ölümle ilgili âdet ve inançlara fazla rastlanılmamaktadır.

a. Helalleşme-Vasiyet etme

Kız, ölmeden önce babasına; “Ben ölünce falan tepeye bana bir türbe yaptırır. Onun kapakları açılıp örtülsün. Kapağına da, “Muradına nail olamayan dilber” yaz.” der. (46)

Hocanın hastalığı bayağı ilerlediği için yakın bir zamanda öleceğini anlar ve bir pusulaya, mallarını çocukları arasında nasıl paylaştığını yazıp başının altına koyar. Hoca, pusulayı yazdıktan kısa bir süre sonra ölür. (62)

b. Ölünün Defnedilmesi

Köyde ölen kişi önce uygun bir şekilde yıkandıktan sonra köylüyle birlikte kılınan namazdan sonra defnedilir. (52)

Kadın, yaptığı helvayı kocasına yedirmek için odaya geldiğinde adamın öldüğünü görünce evde misafir olarak bulunan Keloğlan’a para verip kimse görmeden cesedi gömmesini ister. (69)

c. Ölünün Ardından Yapılanlar

Sarhoş bir genç, köy imamını kaçırap daha önceden vefat eden ailesi için Kur’an-ı Kerim okuttuktan sonra hocayı serbest bırakır. (62)

4. Büyü, Sihir ve Kaderle İlgili Âdet ve İnançlar

a. Büyü

Büyü, “*tabiatüstü âlem ile bağ kurarak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğuna inanmak suretiyle bazı doğal nesnelere kullanılarak yapılan işlerdir*” (Karaman: 2010, 76). İnsanlar büyüü bazen iyi çoğu zaman da kötü amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. Hastalıklara çare bulmak, düşmanı yenmek, uğursuzlukları gidermek, işlerinin yolunda gitmesini sağlayarak daha fazla kazanç elde etmek için ya da bunlara tam zıt olarak birisini cezalandırmak, istenilen şeyi haksız yolla elde etmek, iki kişinin arasını bozmak, birinin kismetini kapatmak gibi kötü amaçlarla da kullanılmaktadır. Kısacası, büyüün amacı, kişilere etki ederek iyilik ya da kötülük etmek suretiyle bir menfaat sağlamaktır. Büyü, olağanüstü etkileyici bir güç veya bilgiye sahip olduğuna inanılan büyücü, şaman, hekim gibi toplumlara göre adları değişen kişiler tarafından araç olarak ruhlar, cinler, şeytanlar, canlı veya ölmüş bazı hayvanlar, cisimler kullanılarak yapılmaktadır (Karaman: 2010, 77). Büyü, İslâm dinine göre doğru olmayan bir uygulama olmasına rağmen, büyüün hâlâ devam ettiği görülmektedir. Kastamonu masallarında da büyüün hem iyi hem de kötü amaçlarla kullanıldığı görülmektedir:

Adam, eşinin doğumu için memlekette ne kadar doktor ve büyücü varsa hepsini getirir fakat hiçbirisi de doğumu gerçekleştirmez. (31)

Vücudunun ağrılarına çare bulmak isteyen adam, iki kuruş ücret karşılığında Molla'ya muska yazdırıp hastalığından kurtulmaya çalışır. (35)

Topal dev, istediği kızı elde edemeyince kızın erkek kardeşlerine büyü yaparak onları kömüşe çevirir. (39)

Padişahın oğlunun evleneceği kızı saraya getirmekle görevli olan cadı kadın, yolda kızın gözlerini çıkartır ve onun yerine kendi kızını saraya götürür. Fakat daha sonra kızın, padişahın oğlundan bir çocuğu olduğunu öğrenen cadı kadın, büyü yaparak kızı öldürür. (46)

Padişah, yaşlandıktan sonra kendi çocuğunu padişah yapmaya karar verir. Bu durumu öğrenen oğlanın üvey annesi, üvey evladına büyü yaptırarak onu kurbağaya çevirtir. (47)

b. Sihir

Sihir; hile, göz boyaması, var olan bir şeyi el çabukluğu ve göz yanılmasıyla yokmuş gibi tahayyül ettirmek, istenilen bir şeyi bu yöntemlerle elde etmek için kullanılan bir uygulamadır. “*Kur'ân-ı Kerîm'de geçen sihir kelimesi büyü anlamını da taşımakla birlikte sihir büyüden daha geniş kapsamlıdır; büyü ile sihrin bazı şekilleri arasında farklar vardır. Öte yandan Türkçede büyücü ve sihirbaz aynı anlama gelmemektedir. Sihirbazlıkta gözü, görüşü aldatan, hokkabazlık, el çabukluğu ve renk yanılmasına dayanan bir sanatı yürütme anlamı da vardır. İllüzyonizm, manyetizma, hipnoz, telepati gibi teknikleri uygulayan sihirbazdır. Büyücü ise iyi veya kötü varlıkların yardımını sağlayan, büyü tekniğini, usullerini, tılsımlı sözleri, iksirleri, uygun materyali, muskaları, diğer ilgili maddeleri bilen ve kullanan kimsedir*” (Tanyu: 1992, 501). Günümüzde sihirbaz, hokkabaz gibi isimlerle karşımıza çıkan kişiler, daha çok sirk, festival gibi etkinliklerde insanları eğlendirip onlara hoş vakit geçirtmek için bir eğlence faaliyeti olarak bu uygulamayı devam ettirmektedir. Masallarda sadece bir örneğine rastlanmaktadır:

Arap, kendisini devin elinden kurtaran kahramana, sihirli iki tüy verir. Bu tüyleri birbirine sürttüğünde bir beyaz bir de siyah at gelmektedir. Kahraman, eğer beyaz ata binerse yedi kat yerin üstüne çıkabilecek, siyah ata binerse de yedi kat yerin dibine gidecektir. (23)

5. Diğer Âdet ve İnançlar

a. Ava Çıkma

Türk kültüründe ava çıkma geleneği çok önemli bir yere sahip olduğu için sözlü kültürümüze ait ürünlerin çoğunda karşımıza çıkmaktadır. Özellikle destanlardan da anlaşılacağı gibi Türklere çocuğun kahramanlık gösterip ad alabilmesinin yolu kan dökmekten geçtiği için sürekli avlar düzenlenmektedir. Bunun en önemli örneklerine başta Dede Korkut hikâyeleri olmak üzere birçok destanda da rastlamaktayız. Destanlara göre masallarda avlanma fazla görülmemektedir:

Annelerinden babalarının mesleğinin avcılık olduğunu öğrenen çocuklar, babaları gibi avcı olmak için annelerinden izin alıp ava çıkarlar. (39)

Kız kardeşiyle birlikte yaşayan ve avcılığa merakı olan çocuk, tesadüfen tanıştığı avcı başıyla ava çıkmaya başlar. (45)

b. Bilmecce ve Soru Sorma

Genellikle eğlenme, hoşça vakit geçirme vasıtası olarak kabul edilse de bilmecelerin ya da pratik zekâ gerektiren soruların “*insanı düşünmeye sevk etmesi, bilhassa küçük yaşlarda kelime hazinemizi zenginleştirmesi ve eşyanın karakteristik, en can alıcı noktalarını tespitite teferruattan uzaklaştırmasıyla çevremize daha dikkatle bakmak itiyadını kazandırma imkânı sağlayabildiği*” (Çelebioğlu- Öksüz: 1995, 8) için de eğitici yönü vardır.

Masallarda, kahramanlar bilmeceleri ya da sorulan zor soruları çözerek birtakım ayrıcalıklar kazanmaktadırlar. Masal kahramanı bilmeceleri çözerek; ölümden kurtulur, sevdiğine kavuşur, büyük mevkiiler elde eder, padişahın kızıyla evlenme hakkını kazanır, zengin olur. Daha çok kahramanlar bilgilerini, zekâlarını ispatlamak için birbirlerine sorular sorarlarken, bazen de bu tür soru ve bilmecelerin ülkeler arasında sorularak, cevabın çözülememesi savaş sebebi olarak kabul edilmektedir (Şimşek: 2003, 240). Kastamonu masallarındaki iki sorunun da savaşa zemin hazırlamak için sorulduğu görülmektedir:

İngiltere kralı, Türk padişahına bir ohlağaç⁴ yollayıp; bu ohlağacın kalın tarafı ne yanı, ince tarafı ne yanı olduğunu bilmesini ister. Bilemezse şu günde şu ayda harp yapacağını söyler. Padişahın kızıyla evlenmek istediği için sarayın zindanına atılan oğlan, padişahın kızına; “ Bir teknenin içine suyu doldurup ohlağacı içine atmasını ve ne tarafının ilk önce suya batarsa o yanının kalın tarafı olduğunu söyler.” Kız, oğlanın dediklerini yapınca ohlağacın kalın ve ince tarafını doğru olarak bilir ve savaşın çıkmasına engel olur. (43)

İngiltere kralı, Türk padişahına üç tane at göndererek; bu atların anası hangisi, tayı hangisi, tayının tayı hangisi olduğunu bilmesini ister. Aksi takdirde savaş açacağını söyler. Bu soruyu sarayın zindanındaki bir oğlan çözer. Önce atları karanlık bir dama kapatır. Daha sonra damın önüne de hendek kazdırır ve atları damdan kovalama başlar. Damdan sırayla anne at, sonra onun tayı, daha sonra da tayının tayı çıkar. Oğlan, atları doğru bir şekilde büyükten küçüğe doğru ayırt etmeyi başardığı için savaşın çıkmasına mâni olur. (43)

c. Misafirperverlik

Türk milletinin temel değerlerinden birisi de evine gelen konuğuna gösterdiği misafirperverliğidir. Misafirin köylü- şehirli, zengin- fakir, büyük- küçük, yerli- yabancı gibi vasıflarına bakılmaksızın en iyi şekilde ağırlanıp, ona en iyi şekilde hizmet edilmektedir:

Padişah, tebdîl-i kıyafetle bir ağanın evine misafir olur. Ağa, misafirin padişah olduğunu bilmediği hâlde hiçbir masraf ve zahmetten kaçınmayıp evinde çok iyi bir şekilde ağırlayarak onun memnun kalmasını sağlar. (72)

⁴ Ohlağaç: Oklava

d. Yakınları Ziyaret Etme

Belirli günlerde aile yakınları, eş, dost ziyaret edilerek birlik ve beraberliğin devamının sağlanması birçok toplumda olduğu gibi Türk kültürünün de yapıcı ve birleştirici yönünün bir göstergesidir. Bu bağlamda özellikle Ramazan ve Kurban Bayramlarında, tatillerde akraba, eş, dost ziyaretleri sık sık yapılmakta ve böylece insanlar arasında birlik ve beraberlik sağlanarak birbirinden kopuk nesillerin yetişmesine de engel olunmaktadır:

Keloğlan bir gün eşi ve çocuklarıyla birlikte karısının köyüne giderek akrabalarını ziyaret eder. (15)

Yaptığı iyilik karşısında mükâfat olarak cümle mahlûkun dilinden anlama yeteneğini kazanan adam, eşinin isteği üzerine ailesiyle birlikte onun köyüne ziyarete giderler. (16)

e. Hamama Gitme

İnsanoğlunun temel yaşam kaynağı olan su, ilk dönemlerde kutsal bir hüviyet kazandığı hâlde daha sonraları İslâmiyet’le birlikte bu özelliğini kaybetmiş ve toplumun büyük kesimi tarafından sadece temizliğin temel unsuru ve yaşam kaynağı olarak kabul edilmiştir. Buna bağlı olarak da “hamam” adı verilen özellikle dinî yapıların yanında bulunan mekânlar yapılmaya başlanmıştır. Hamam Türk kültüründe sadece yıkanılan yer olmaktan ziyade “*çalışma, haber alma, işaret arama, tuzağa düşürme, doğum, şekil değiştirme, tedavi, kız beğenme ve gelin hamamı gibi kültürel açıdan taşıdığı bütün hususiyetlerle masal dünyasının vazgeçilmez unsurlarından birisi olmuştur*” (Türkan: 2009, 172). Fakat Kastamonu’da bu gelenek günümüzde unutulmuş yukarıda sayılan geçmişteki bütün özelliklerini kaybetmiş ve hamamlar sadece yıkanılan sıradan bir yer hâline gelmiştir:

Kızlar, küçük kız kardeşlerini, hem eğlenmek hem de onun evliliğinin sırrını öğrenebilmek için hamama davet ederler. (27)

Muska yazarak geçinen Molla, yazdığı bir muska karşılığında aldığı iki kuruşun biriyle hamama gider. (35)

Padişahın kızı, babasının başına gelen garip olayı çözmek için, saraydaki kırk kızı yıkanma bahanesiyle yanına alıp hamama götürür ve olayın aslını hamamda öğrenir. (41)

Fakir bir adamın karısı hamile kalır ve doğuma yakın bir gün hamama gider. Aradan fazla bir zaman geçmeden hamamda bir kız çocuğu doğurur. (46)

Müneccim, bir gün yalısında otururken padişahın veziri evine gelir ve: “Padişah bugün hamam yapacak, sizi de hamam ziyafetine davet ediyor.” deyip müneccimi hamama davet eder. (54)

f. Dua

İslâm inancında dua, Allah’a yaklaşmanın en önemli vasıtalarından birisi olduğu için insanlar, duanın toplumsal hayatta etkisinin olduğuna ve kabul edilebilirliğine inanıp güvenerek günlük hayatlarının her safhasında duaya yer vermişlerdir. Buna bağlı olarak dualarını belirli bir düzene göre sözlü ve fiili olarak (kurban kesmek, hayır işlemek, fakire yardım etmek, vb.)

yapmaktadırlar. Dua, Türk kültürünün temel eserlerinden birisi olan Dede Korkut kitabında da önemli bir yere sahiptir. Dede Korkut, çoğu hikâyenin sonunda ortaya çıkarak hikâyenin kahramanına ve halkına dua edip iyi dileklerde bulunur. Masallarda duanın, şükretmek, bir isteğin kabul edilmesi, zor durumdan- hastalıklardan kurtulmak gibi amaçlar için yapıldığı görülmektedir:

Delikanlı, memleketine varınca eski nişanlısının başkasıyla evlendirilmek üzere olduğunu görür ve düğündeki at yarışına katılır. Bu gelenin eski nişanlısı olduğunu anlayan kız, ellerini kaldırıp “Bu at hepsini geçsin de beni sevdiğime versinler.” diye sürekli dua etmeye başlar. (24)

Bir kervancı tarafından kaçırılan kadın, kendi namusuna leke sürülmemesi için sürekli dua eder. (29)

Tek kızı olan padişah, kızının çok sevdiği köpeği ve eşeğinin kız çocuğuna dönüşmesi için dua eder. Duası kabul olan padişahın kızı bir iken üçe olur. (33)

g. Beddua

Beddua, çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir (Kaya: 2001, 22). İnsanlar, ilişkilerinde karşılaştıkları olumsuz durumlar karşısında tepkilerini bazen sözlerle ifade etme gereği duyar ve o zaman dile getirdiği sözler de “beddua” olarak karşımıza çıkmaktadır. Beddua, insanın o andaki ruh hâlini ve duygularını ifade etmesi bakımından kişilerin yapılarına ve maruz kalınan durumun seyrine göre değişiklik göstermektedir:

Padişah, kızıyla evlenmek isteyen oğlandan yerine getirmesini istediği son şartı, iki karış boyu, bir karış sakalı olan bir köse bulmaktır. Oğlan bu şartı yerine getirdikten sonra ve padişahın kendisini bir şart için yanına getirttiğini anlayan Köse, beddua ederek padişahı taşa çevirir. (26)

h. Mükâfatlandırma- Hediye Verme

İnsan ilişkilerinde dostlukların pekiştirilmesi, yapılan iyiliğin mükâfatlandırılması, geleneğin sürdürülerek toplumsal birlikteliğin muhafaza edilmesi gibi olumlu işlevleri olan hediye, geçmiş dönemlerden beri her kültürde önemli bir yeri vardır. Hediyede, önemli olan onun büyük ya da küçük olması değil aksine hatırlanıp verilmesi ve bu işlemin açık bir şekilde yapılmaması da uygun olanıdır. Türk kültüründe hediye, düğün törenlerinde, asker uğurlamalarında, yeni işe başlandığında, doğum günlerinde, evlenme yıl dönümlerinde, özel günlerde, yapılan bir iş karşılığında ya da herhangi bir sebep olmaksızın sürpriz yapmak için verildiği görülmektedir. Masallarda ise çoğunlukla mükâfatlandırma olarak karşımıza çıkmaktadır:

Keloğlan, bir yılan yavrusunu ateşin içinde yanmaktan kurtarır. Bu yılan da yılanlar padişahının kızı olduğu için padişah, Keloğlan’a mükâfat olarak hayvanların dilinden anlama yeteneğini kazandırır. (15)

Adam, kışın dağda hayvan güderken karın üstünde ölmek üzere olan bir yılan yavrusunu kurtarıp yaza kadar evinde besler. Yazın da, yılan yavrusunu salıverir. Bu durumu öğrenen yılanlar şahı, adamın yanına gelerek onun ağzına üç defa tükürür ve adam bütün canlıların dilinden anlama yeteneğini kazanır. (16)

Çoban, hayvan güderken bir ağacın tepesinde mahsur kalmış olan yılanı kurtarır. Yılanın babası da kızını kurtardığı için çobana, sihirli özellikleri olan bir kirli kese, bir tas ve bir kaval verir. (18)

Ağaçta mahsur kalan yılan yavrusunu kurtaran adam, yılanlar padişahının verdiği sihirli kese sayesinde zengin olur. (19)

Yılan, hayatını kurtaran oğlanı, babasının yanına götürerek oğlanın, sihirli özellikleri olan çapçapanla mükâfatlandırılmasını sağlar.(20)

Cömert, suyu olmayan köyün su sıkıntısını ortadan kaldırınca köylüler, ona mükâfat olarak köyün en güzel kızlarını getirip içlerinden birisiyle evlenmesini isterler. (22)

Padişah, kızını devin elinden kurtaran oğlana mükâfat olarak onu memleketine götürecektir olan bir kuş verir. (23)

Şah Mehmet, bir kuşun yavrularını yemeye çalışan yılanı öldürünce anne kuş tarafından mükâfat olarak memleketine götürülür. (25)

Padişahın oğlu, rüyasında bir peri kızına âşık olur. Kızı bulabilmek için yola çıkınca yolda bir padişahın kızını ejderhanın elinden kurtarır. Oğlan, padişahın mükâfat olarak verdiği hediye sayesinde peri padişahının kızıyla evlenir. (41)

i. Tellal Çağırma

Tellal çağırma, bir sıkıntıya düşüldüğünde ona çare bulmak, mutlu bir haberi herkese duyurmak- bu genellikle masalarda padişahın çocuklarının düğünlerinin duyurulması olarak karşımıza çıkar- ya da padişahın emirlerinin halka duyurulması için başvurulan bir uygulamadır. Masalarda da yukarıdaki gibi tellal çağırma örneklerine rastlanmaktadır. Günümüzde bu âdetin değişerek iyi ve mutlu haberlerin- genellikle düğünlerin- “dürü⁵” ya da “davetiye” gibi uygulamalarla; kötü haberlerin ise camilerdeki hoparlör aracılığıyla duyurulduğu görülmektedir:

Bir gün padişahın karısı hastalanır ve iyileşmesi için de Şahmaran'ın kanı gerekmektedir. Şahmaran'ı görenin sırtında işaret olacağı bilindiği için padişah, tellalla herkesi kendi hamamına çağırarak Şahmaran'ı göreni bulmaya çalışır. (17)

Padişah, kızının başında ortaya çıkan iki tane boynuzu yok edebilecek doktor ya da büyücüyü bulabilmek için tellal çağırır. (19)

⁵ Dürü: Düğün sahipleri tarafından düğüne davet edilenlere verilen hediyedir. Bu hediyein büyüklüğü davet edilen kişinin düğün sahibiyile olan yakınlığına göre değişmektedir. Sıradan bir davetliye havlu, mendil gibi küçük hediyeler ya da bazen sadece davetiye verilirken yakın akrabaya erkekler için gömlek, bayanlar içinse kaliteli kumaşlar gibi hediyeler verilmektedir.

Padişah, kızlarıyla evlenmek isteyen kişilerin sarayın önünden geçmeleri için vezirine, tellal çağirttirmasını emreder. (27)

Padişah, kızını devin elinden kurtaran delikanlıyı bulabilmek için tellal çağirttirarak herkesin sarayının önünden geçmesini ister. Çünkü kız, kendisini kurtaran delikanlının sırtına işaret bırakmıştır. (23)

Padişah, fakir tezgâhtara gizlice yardım edebilmek için tellal çağirttirıp o gün, Galata Köprüsü'nden kimsenin geçmemesini emreder. Vezirine emir verir ve tezgâhtarın, köprüden geçerken, görebileceği yere bir kese altın koydurur. (34)

Karısının enik doğurduğuna inandırılan padişah, karısını öldürerek üç yol ayırıcına beline kadar gömer ve buradan geçen herkesin kadının yüzüne tükürmesi için tellal çağirttirır. (46)

Padişah, kızını eşkıyaların elinden kurtarabilmek için, “Kızımı eşkıyanın elinden kim sağ kurtarırsa kızımı onunla evlendireceğim.” diye tellal çağirttir. (68)

j. Özel Günlerin Geldiğine İşaret Olan Durumlar

Bazı tabiat olaylarının belirli günlerin işareti olduğu birçok toplum tarafından kabul edilen bir inançtır. İnsanlar, bazı olayları sürekli aynı dönemlerde yaşadıkları için bunların bir rastlantı olmadığını düşünerek birtakım çıkarımlarda bulunmuşlar ve zamanla da halk meteorolojisi ve halk takvimi gibi âdet ve inançlar ortaya çıkmıştır. Günümüzde bu âdet ve inançların daha çok kırsal bölgelerde ve çoğunlukla da orta yaşın üzerindeki insanlar arasında devam ettiği görülmektedir:

Birbirleriyle husumetli olan dört sağır, aralarındaki sorunu çözmesi için bir hâkimin yanına gider. Hâkim de sağır olduğu için bunların anlattıklarından hilâli gördüklerini zannedip ramazan ayının geldiğini ilan eder. (55)

Sonuç:

Teknolojik gelişmelerde yaşanan hızlı değişmelere paralel olarak kültürel değerlerimiz de değişerek ortaya çıkan yeni ortama göre şekillenmektedir. Bu tür âdet ve inançların tespit edilmesi, o bölgenin kültürel zenginliklerinin ortaya çıkarılıp kayıt altına alınması ilerleyen dönemlerde kültür tarihine kaynaklık etmesi bakımından çok büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde bu âdet ve inançların daha çok kırsal kesimlerde yaşayan yaşı ilerlemiş kişiler arasında yaygın olduğu saptanmıştır. Bunun en önemli göstergesi incelememizde esas aldığımız masalların çoğunluğunun köylerden ve yaş ortalaması yüksek kişilerden derlenmiş olmasıdır.

İncelememizde, tespit ettiğimiz âdet ve inançlardan “Düğün ve Evlenmeyle İlgili Âdet ve İnançlar” başlığı altında daha fazla uygulama tespit edilmiştir. Bu uygulamalardan düğünde yarış yapma, ok atma, nişan atma, nasip bağlama, kırk gün kırk gece düğün yapma gibi unutulup yok olanlar olduğu gibi özel günlerin geldiğine işaret olan durumlar, çocuğa ad verme, düğünde davul çaldırma, büyü ve sihir gibi günümüzde aynen devam etmekte olan âdet ve inançlar da vardır. Evlilik isteğini bir işaretle belli etme ve tellal çağirttirme gibi

metin kısmında ayrıntılı olarak ifade edilen âdet ve inançlar ise değişikliğe uğrayarak devam etmektedir. Bu âdet ve inançlar üzerinde teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan kitle iletişim araçları ve kültürel etkileşim sonucu ortaya çıkan diğer unsurlar da etkili olmuştur. Teknolojik gelişmeler sonucunda tellal çağırmanın yerini hoparlörün alması, kültürel etkileşim sonucunda da çocuklara yabancı dillere ait isimlerin verilmeye başlanması örnek olarak gösterilebilir.

Halk biliminin önemli bir parçasını oluşturan âdet ve inançlar, kültürel hayatımızı yansıtmakla birlikte, toplumların farklı zamanlarda benimsedikleri dinlerin etkisiyle ortaya çıkan ve günümüze kadar değişerek gelen inançlar hakkında; göçebelik ve yerleşik hayat gibi yaşam biçimlerine bağlı olarak ortaya çıkan âdetlerle de toplumsal yaşantımız ve kültürel yapımız hakkında bilgi vermektedir.

Buradaki incelememizden hareketle âdet ve inançların, toplumsal hayatımızın (doğum, evlilik, ölüm, günlük hayat, vb.) her alanında kendisine yer bulduğu ve buna bağlı olarak da insanlar üzerinde belirli bir yaptırım gücüne de sahip olduğu görülmektedir. Toplumsal yapının oluşmasında etkin bir rol üstlenen ve insanların davranışlarının şekillenmesinde de önemli bir etkiye sahip olan âdet ve inançların kökenleri kesin olarak bilinmediği için geçmişten günümüze kadar hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim (1997), “Kastamonu’da Dinî Folklor veya Dinî- Manevî Halk İnançları”, *Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Yazıları*, Akademi Kitabevi, İzmir, s. 158-188.

ATLI, Sagıp (2010), “Şeyh Şa’bân-ı Velî’nin Kerametleri Etrafında Oluşan Halk İnançları”, *III. Tasavvuf Geleneği ve Mevlâna Sempozyumu*, (Basılmamış Bildiri), Manisa.

_____ (2011), *Kastamonu Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

ÇELEBİOĞLU, Amil – ÖKSÜZ, Yusuf (1995), *Türk Bilmeceler Hazinesi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

ÇIPLAK, Nilgün (2008), “Teknoloji Çağında Kültürel Miras Olan Masalların Korunması”, *TÜBAR-XXIII-/2008-Bahar*, s. 39-50.

ÇOBANOĞLU, Özkul (2003), *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*, Akçağ Yayınları, Ankara.

GÖNEN, Sinan (2005), “Dede Korkut Hikâyeleri’nden Günümüze Yansıyan Doğum Âdetleri”, *TÜBAR-XVIII-/2005-Güz*, s. 103-112.

GÜVENÇ, Ahmet Özgür (2009), “Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.41, s. 85-97.

KARAKAŞ, Ayhan (2005), *Feke Halk Kültürü Araştırmaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

KARAMAN, Fikret (2010), “Büyü” maddesi, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

KAYA, Doğan (2001), *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddua*, Atatürk Kültür Merkezi Bakanlığı Yayınları, Ankara.

NASMAN, Ufuk (2001), “Köçekler”, *Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu (21-23 Mayıs 2000) Bildirileri*, Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Yayınları, Kastamonu, s. 369-377.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1995), *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

PEHLİVAN, Gürol (2009), “Dinî Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar”, *Millî Folklor*, S.83, s. 88-96.

ŞİMŞEK, Esmâ (2003), “Bilmeceler” maddesi, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Ortak Edebiyat Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, s. 224-250.

TANYU, Hikmet (1992), “Büyü” maddesi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

TÜRKAN, Kadriye (2009), “Türk Masallarında Mimari: Hamam ve İşlevleri”, *Millî Folklor*, S.84, s. 162-174.

USLU, Şükrü (2004), “Darende ve Çevresinde Halk İnançları”, *Millî Folklor*, S.61, s. 90-101.